

Anesa Ferizović*

**Sakib Softić:
REVIZIJA PRESUDE MEĐUNARODNOG SUDA PRAVDE,
BOSNA I HERCEGOVINA PROTIV SRBIJE, PRAVNE I POLITIČKE
KONTROVERZE,**

Dobra Knjiga, Sarajevo, 2022.

Nova knjiga Prof. dr. Sakiba Softića, „Revizija presude Međunarodnog suda pravde, Bosna i Hercegovina protiv Srbije, Pravne i političke kontroverze“, objavljena 2022. godine u Sarajevu daje slikovit prikaz dešavanja vezano za donošenja odluke o pokretanju postupka i pisanog teksta Aplikacije za reviziju presude Međunarodnog suda pravde u Hagu (u daljem tekstu: MSP), u predmetu Bosna u Hercegovina protiv Srbije zbog kršenja Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1951.godine od 26. februara 2007.godine (u daljem tekstu: Presuda iz 2007. godine). Knjiga se sastoji iz tri dijela, koji daju prikaz dešavanja vezanih za proces pisanja i predaje Aplikacije za reviziju. Dakle, knjiga daje kratak prikaz radnji, stavova i mišljenja brojnih aktera, koji su učestvovali u postupku donošenja odluke o pokretanju postupka revizije i pisanju teksta Aplikacije. To obuhvata period od objavljivanja Presude iz 2007.godine pa sve do momenta predaje Revizije Međunarodnom sudu pravde. Knjiga sadrži izvorni tekst Aplikacije za reviziju na engleskom jeziku, što je važno radi demistifikacije sadržaja teksta Aplikacije za reviziju kako bi javnost imala uvid u njen sadržaj.

Autor se u pisanju teksta služio relevantnim dokumentima, zapisnicima kao i svojeručnim bilješkama. Knjiga je napisana na 250 stranica, u kojima je autor, nakon analize presude iz 2007.godine stavio na uvid stavove i mišljenja brojnih aktera, koji su učestvovali u ovom postupku, iz čega je vidljivo da su od samog

* **Mag. iur. Anesa Ferizović**, advokatski pripravnik u AD „Kunosic&Co“, Tuzla. e-mail:

početka postojale pravne i političke kontroverze po pitanju da li uopće treba ići u postupak revizije.

Analizom teksta Presude iz 2007.godine utvrđeno je da je Međunarodni sud pravde u cijelosti prihvatio činjeničnu argumentaciju, kako ju je izložila Bosna i Hercegovina, ali nije prihvatio i pravnu kvalifikaciju tih činjenica. MSP je utvrdio, da su zločini težine genocida počinjeni na cijeloj teoriji Bosne i Hercegovine tokom čitavog perioda trajanja agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu. Međutim, postojanje genocidne namjere je utvrđeno samo u razdoblju od 13. do 16. jula 1995.godine i to samo na području Srebrenice. Također, Presudom iz 2007.godine utvrđeno je da su genocid počinili pripadnici vojske i policije Republike Srpske u vršenju javnih ovlasti Republike Srpske. Srbija je oglašena odgovornom zbog nespriječavanja zločina genocida, nekažnjavanja počinitelaca i zbog nepostupanja po privremenim mjerama iz 1993.godine, u kojima se traži od Srbije da spriječi počinjenje genocida. MSP je presudio da Srbija nije počinila genocid niti je saučestvovala u počinjenju genocida, iako je utvrđeno da su pripadnici vojske i policije Republike Srbije učestvovali u počinjenju zločina. MSP se prilikom odlučivanja o odgovornosti Srbije koristio institutima efektivne kontrole i prepočinjavanja. MSP je utvrdio da i pored snažnih veza između vojske Jugoslavije i vojske Republike Srpske, Srbija nije vršila efektivnu kontrolu nad vojskom Republike Srpske. Također, MSP je utvrdio da su Škorpioni za koje je nedvosmisleno dokazano da predstavljaju specijalnu jedinicu policije Republike Srbije, bili prepočinjeni vlastima Republike Srpske.

Upravo ovako jasnim razjašnjenjem presude, autor otkriva prvu kontroverzu na međunarodnom nivou, a to je da je Srbija oglašena odgovornom za nespriječavanje zločina genocida, iako nije saučestvovala u njegovom počinjenju i nije znala da će genocid biti počinjen niti da je počinjenje genocida u toku. Po mišljenju autora:

„u slučaju da je Srbija proglašena odgovornom za saučestvovanje u izvršenju genocida, jedna ili više država članica Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida bile odgovorne zbog nespriječavanja genocida i to one države koje su u kritičnom periodu imale mogućnost utjecaja na Srbiju da to ne počini. U ovome treba tražiti odgovor na pitanje zašto je Presuda iz 2007. godine takva kakva jeste“ (Softić 2022. str 201.).

U prvom dijelu knjige autor se bavi pitanjima subjekata zainteresiranih za pokretanje i vođenje postupka, aktivnostima prije početka rada na reviziji presude, ključnim pitanjima za utvrđivanje ispunjenosti uslova za pokretanje postupka revizije. Autor u tekstu navodi da su za postupak revizije bili zainteresovani država Bosna i Hercegovina, udruženje žrtava i svjedoka genocida, Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, i Fondacija „Pravda za Bosnu i Hercegovinu“. Iz

teksta je vidljivo, također i koji subjekti su bili zainteresovani za pokretanje postupka revizije, među kojima je i član Predsjedništva Bosne i Hercegovine iz reda bošnjačkog naroda. Oni su zahtijevali podnošenje Aplikacije za reviziju bez obzira na izgled za uspjeh. To je, po njihovom mišljenju, bila posljednja prilika da se pitanje revizije stavi pred najvišu sudsku instancu. Što se tiče političkih aktera u Bosni i Hercegovini, oni su bili podijeljeni po tom pitanju. Tokom dugog perioda od objavljivanja Presude iz 2007. godine pa do isteka roka za predaju revizije, mijenjali su svoje stavove.

Što se tiče pravnih stručnjaka u Bosni i Hercegovini, oni su bili za pokretanje postupka revizije iz istih onih razloga kao i prethodno navedeni subjekti. S obzirom da su neki pravni stručnjaci i druge osobe, koje učestvuju u javnom životu Bosne i Hercegovine u svojim javnim istupima tvrdili da postoje nove činjenice za pokretanje postupka revizije, autor knjige je u funkciji agenta uputio Molbu za saradnju državnim organima Bosne i Hercegovine, javnim institucijama, policijskim organima, obavještajnim službama, sudovima i tužilaštvima, bosanskohercegovačkim diplomatskim i konzularnim predstavnicima, Oficiru za vezu pri Haškom tribunalu, istaknutim pravnim stručnjacima i drugim javnim djelatnicima sa zahtjevom da izvrše analizu Presude iz 2007.godine i identifikuju nove činjenice, a koje bi opravdavale pokretanje postupka revizije. U analizi presude, koju je autor dostavio navedenim subjektima, autor rezimira koje su to nove odlučujuće činjenice, koje bi mogle biti osnov za pokretanje postupka revizije. U rezimeu se navodi:

„da li želimo dokazati da je genocid počinjen na širem području Bosne i Hercegovine i da je taj zločin pripisiv Srbiji (širi pristup), ili se želimo ograničiti na Srebrenicu, u kojoj je genocid dokazan ali ga nismo uspjeli pripisati Srbiji (uži pristup).“ (Softić, 2022, str 43).

Autor je mišljenja da treba izabrati uži pristup, i da treba dokazivati da je genocid u Srebrenici pripisiv Srbiji. Pokazalo se, da Bosna i Hercegovina nije raspolagala sa novim činjenicama takvog kvaliteta, koje bi opravdavale pokretanje postupka revizije, a niti je postojala ideja kako doći do novih činjenica. Autor je nakon primanja povratnih informacija od svih pobrojanih subjekata sačinio Izvještaj i opravdanosti pokretanja zahtjeva za reviziju. U Izvještaju se navodi da bi pokretanje postupka revizije bilo opravdano ukoliko bi postojala nova činjenica, koja bi se odnosila na:

1. Da su vlasti SRJ opskrbljivale i nastavile opskrbljivati vođe Republike Srpske koje su odlučile i izvršile zločine genocida korištenjem njihove pomoći i sredstva u vrijeme kada su te vlasti bile sasvim svjesne da će se genocid počinuti ili da je počinjenje u toku i

2. Kako su o odluci da se fizički iskorijeni muška populacija muslimanske zajednice iz Srebrenice, u vrijeme kad je donesena, (u biti u periodu od 13. i 16.jula 1995.godine) bile obavještene vlasti u Beogradu.

Nakon analize do tada prikupljenih činjenica i dokaza autor je bio mišljenja da nije otkrivena nova odlučujuća činjenica, prikladna za pokretanje postupka revizije. Međutim, jedna grupa istaknutih domaćih stručnjaka bila je mišljenja da treba iskoristiti preostalo vrijeme do isteka roka za podnošenje aplikacije i pronaći novu odlučujuću činjenicu.

Autor se u Izvještaju posebno bavio pitanjem valjanosti punomoći iz 2002. godine. U tom cilju, autor je izvršio analizu pravila i Statuta MSP, pribavio mišljenje domaćih i stranih pravnih eksperata i zatražio mišljenje registrara MSP. Mišljenja su bila podijeljena, iz čega je bilo vidljivo, da je važenje punomoći iz 2002. godine bilo upitno. MSP je u svojoj praksi prethodno dozvolio da isti agent zastupa u dva administrativno odvojena predmeta, po istim pravilima Suda, i to u postupku pokrenutom po tužbi Bosne i Hercegovine protiv SRJ i postupku po zahtjevu za reviziju SRJ protiv Bosne i Hercegovine. Drugi dio knjige bavi se pitanjima aktivnosti na reviziji od objavljivanja Presude 2007. godine pa do februara 2017.godine. Autor otkriva kakvu su ulogu u pisanju teksta Aplikacije imali različiti akteri, odnos između autora i aktera, kao i samih aktera. U tom smislu je opisana saradnja između autora teksta u funkciji agenta sa članom Predsjedništva Bosne i Hercegovine iz reda bošnjačkog naroda, kao i saradnja sa brojnim drugim akterima, među kojima su: advokat Phon van den Biesen, Geoffrey Nice i Nena Tromp, bivši sudija MSP Al-Khasawneh, profesor David Scheffer, Dominike Švarc i član Predsjedništva Bosne i Hercegovine iz reda srpskog naroda. Iz teksta je vidljivo da su postojali različiti pristupi po pitanju ispunjenosti pretpostavki za pokretanje postupka revizije. Autor knjige je bio stava, da je za pokretanje postupka revizije potrebno raspolagati novom odlučujućom činjenicom u skladu sa članom 61. Statuta MSP, dok su neki drugi autori među kojima je najistaknutiji advokat Geoffrey Nice, smatrali da nije potrebna nova odlučujuća činjenica, nego je dovoljno raspolagati sa više novih značajnih činjenica, koje ne moraju same po sebi biti nova odlučujuća činjenica (kumulativni pristup), i da će MSP suočen sa činjenicom postojanja mnogih novih činjenica donijeti odluku o otvaranju postupka revizije.

Pravni stručnjaci okupljeni oko Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava sakupili su veliki broj novih činjenica, koje su govorile o učešću Srbije u počinjenju genocida u Srebrenici, tako da je bilo moguće sačiniti tekst Aplikacije za reviziju na temelju ovih prikupljenih činjenica. S obzirom da je autor teksta bio zagovornik pristupa da se Aplikacija za reviziju može podnijeti samo na temelju nove odlučujuće činjenice u skladu sa članom 61 Statuta MSP, radi pisanja teksta Aplikacije na temelju kumulacije dokaza, bilo je neophodno

naći drugog pravnog stručnjaka, koji će sačiniti tekst Aplikacije utemeljen na kumulaciji novih činjenica, od kojih nijedna nije po svojoj prirodi odlučujuća činjenica.

Autor, također, u ovom dijelu iznosi mnoge interesantne detalje kao naprimjer, da je tek u decembru 2016.godine saznao da je kabinet člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine iz reda bošnjačkog naroda angažovao Prof.dr. David Scheffer, da napiše tekst Aplikacije.

Treći dio knjige odnosi se na pripremne sastanke za predaju aplikacije, samu predaju aplikacije i korespondenciju sa MSP, odluku MSP i reakcije na odbacivanje revizije. Autor se u ovom dijelu osvrće na sastanak, koji je održan u Vijećnici dana 17.februara 2017.godine, na kojem je učestvovao veliki broj istaknutih ličnosti iz političkog, vjerskog, naučnog i kulturnog života, kojom prilikom je data podrška za podnošenje Aplikacije za reviziju. Nakon toga, priložena su pisma Mladena Ivanića u kapacitetu člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine iz reda srpskog naroda, te pisma Igora Crnatka, upućena Registratu MSP i ambasadorici Bosne i Hercegovine u Hagu, u kojima se izražava protivljenje za pokretanje postupka revizije.

Detaljno je opisan sastanak sa registrarom MSP prilikom predaje Aplikacije za reviziju. Registrar je tom prilikom problematizirao pitanje valjanosti priložene punomoći, nakon čega je zamjenik agenta elaborirao stav podnosioca aplikacije, da je punomoć važeća sve dok Predsjedništvo Bosne i Hercegovine ne donese drugačiju odluku. Nakon toga, registrar MSP poziva agenta da svoj stav dostavi u pismenoj formi u najkraćem roku, što je i učinjeno dana 24.februara 2017.godine. U svom pismu, agent ponavlja ranije iznesene tvrdnje u pogledu valjanosti punomoći. Uz pismo agenta priloženo je i pismo člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine iz reda bošnjačkog naroda, koji potvrđuje valjanost punomoći. Nakon toga je registrar MSP obavijestio agenta, da se u ovoj fazi postupka neće baviti pitanjem valjanosti punomoći, nego da će se obratiti Predsjedništvu Bosne i Hercegovine kao nadležnom organu, sa pitanjem da li je uopšte donesena odluka da se pokrene postupak revizije. MSP navodi da je njegova odluka o pribavljanju dodatnih informacija *„bez prejudiciranja bilo koje pozicije Suda u pogledu interpretacije njegovog Satuta ili Pravilnika po pitanju imenovanja agenta“* (Softić,2022, str 176). Nakon što je pribavio mišljenje članova Predsjedništva Bosne i Hercegovine, sadržano u pismima, koje su članovi Predsjedništva Bosne i Hercegovine uputili MSP na njegov zahtjev, MSP je donio odluku da neće preduzimati nikakvu radnju povodom uložene Aplikacije za reviziju *„iz razloga što iz sadržaja pisama Sud zaključuje da nije donesena odluka od strane nadležnih vlasti, u ime Bosne i Hercegovine kao države, za pokretanje revizije presude od 26.februara 2007. godine.“* U ovoj odluci MSP obavještava Sakiba Softića u pismu od 9.marta 2017. godine, gdje mu je objašnjeno kako *„Sud ne može preduzeti nikakvu radnju u vezi“* sa dokumentom Aplikacija za reviziju.

Na kraju ovog djela knjige autor se osvrće i na reakcije na odbacivanja Aplikacije za reviziju od strane medija, Međunarodne zajednice i političkih stranaka.

Knjiga profesora Sakiba Softića je iznimne naučno-teorijske, pravne i političke vrijednosti koja daje izvanradan poticaj za razmišljanje i rasprave po mnogim pitanjima koje je autor tematizirao, te je očekivati da će naići na široko interesovanje pravne naučne i stručne javnosti kao i širokog kruga čitalaca.